

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL
Soome-ugri keelte kateeder

30. juunil 1978
Teine
auhind
Tartu looduslik sekretär

KALASTUSSÕNAVARA

KARJALA KEELE

BOKSITOGORSKI MURDES

Diplomitöö

Reet Tomband
juhendaja:
dots. P. Palmeos

Tartu 1978

Luba kehtimisel
22.05.78

Essõna

Käesolevas diplomitees antakse ülevaade Bokhtogorski rajooni karjalaste kalastussõnavarast.

Diplomitee põhineb Leningradi oblasti Bokhtogorski rajooni külades 1976. aasta suvel ja 1977. aasta talvel ja suvel ekspeditsioonidel kogutud materjalidel. Kalapüügiala sõnavara on saadud järgmistelt külijuttidelt:

Anna Fjodorova (A. F.)	s. 1926,	Birjutsiwo k.,
Fjodor Senjov (F. S.)	s. 1918,	— " — ,
Maria Spitseva (M. S.)	s. 1896,	Korgorka k.,
Filipp Petrovits (F. P.)	s. 1903,	— " — ,
Mitja Norebjov (M. V.)	s. 1912,	— " — ,
Jakov Bogdanov (J. B.)	s. 1903,	Moikokovo k.,
Anna Birinova (A. B.)	s. 1921,	Novinka k.,
Fedja Filippov (F. F.)	s. 1939,	— " — ,
Timofei Filippov (T. F.)	s. 1903,	— " — ,
Nikolai Fjodorovits (N. F.)	s. 1906,	— " — ,
Agrapina Kruglova (A. K.)	s. 1922,	— " — ,
Nikolai, Kruglov (N. K.)	s. 1915,	— " — ,

Anna Jürsöva (A. J.) s. 1905, Selištše k.,
 Ivan Krutetski (I. K.) s. 1913, — " — ,
 Grisa Pimarjov (G. P.) s. 1898, — " — ,
 Aleksei Toptõgin (A. T.) s. 1959, — " — ,
 Anisja Bogdanova (A. B.) s. 1891, Zabelino k.,
 Stepan Glõbin (S. G.) s. 1923, — " — ,
 Leonid Petrov (L. P.) s. 1956, — " — .

Kõsitlemisel oli aluseks M. Mõ-
 geri "Juhend ja nimestik kalanime-
 tuste kogumiseks."

Peale enda kogutud materjali
 on kasutatud V. D. Rjagojevi käsikirja-
 list aigestikku. Lisaks on läbi töötatud
 mitmeid tumakohaseid uurimusi ka-
 gu J. Kodolányi uur. kirjutis "Uraasia
 põhjoist pehvtikultuurid" kogutakse "So-
 malais-ugrilaiset", H. T. Sielinen "Suomen
 kansanomaista kulttuuria", artiklite ko-
 gumik "Veden viljaa" jt. Kõrge etü-
 mologiserimisel on toetatud peamiselt
 tööle "Suomen kielen etymologinen sana-
 kirja" I-V. Kalade ladinakeelsed nime-
 tused pärinevad K. Riikoja teatmeteo-
 sest "Eesti NSV kalad", kus need on vii-
 tatud Linne' nistemi järgi.

Diplomitöö on jaotatud nide
 pratükki. Enimeses käsitletakse kalade
 nimetusi ning see on iseloomult kirjeldav.
 Teine pratükk - kalapüük - sisaldab
 rea alajaotusi: püügipaigad, püügijad,
 kalamees ning püügivahendid.
 Kolmandas pratükis antakse lühiküla-
 raade kalade säilitamise viisidest
 ning neljandas raadeldakse mõnir-
 goid kalastamisega seotud uskumusi.
 Enimesed neli osa on kirjeldav-ethno-
 graafilised. Viies pratükk erineb sel-
 nevatest. Selles esitatakse etimoloogilise
 näolooend. Diplomitöö lõpus esi-
 tatatakse register, lähendite alused
 ja kasutatud kirjanduse loetelu.

Sissejuhatus

Leningradi oblasti kaguosas paikneb juba mitu sajandit väike karjalaste külisaar – kokku 15 küla. Selle tekkimine oli XVI – XVII sajandil rootsi interventsiooni tõttu ant leidnud karjalaste väljarände tulemusel. Ümbritsev vööras kultuur sai suureks mõjustajaks kõikidel elualadel ja na keeles. Borxitogorski karjalaste erilise seisundi ja areng pidanuks juba varem uurijatele silma torkama, kuid tegelikult jäi omapärane külisaar kauaks vajaliku tähelepanuta. 1911. aastal jõudis neile aladele esimene keelemees – soomlane J. Kujola. Selle tulemusena avaldati murdela teustinäited jms. Alles 1965. aastal astuti järgmine samm, mil NSV Liidu TA karjala filiaali Kule, Kirjanduse ja Hjaloo Instituudi ülesandel saadeti antud keeleala uurima V. D. Rjagozjev. Praeguseni

on kogutud materjali 14 külast, kokku 60 tuhande magnetofoni üleskirjutusi.¹

V. D. Rjagojevilt ilmus hiljuti ka ülevaade sellest murdest — „Тихвинский говор карельского языка.“^x

Бокситогорски murde keeleline olukord on rahva etnilise arengu tulemus. Selle ilminguteks on kaaskuulvus (võne ja karjala), laenuid jms. Vene keele mõju on kõige suurem olend just sõnavarale. Sijuures võib täheldada, et mõju on olend vastastikkune.² Konkreetsemaid järeldusi saab teha, vaadeldes eraldi lähemalt üksikute olulisimate dualade sõnavara. Antud töös on alles kalastusterminoloogia.

Калархүүн on küttimise kõval olend uurali rahvaste üheks va-

¹ В. Д. Рягов, Тихвинский говор карельского языка. Ленинград, 1977, лк. 3.

^x Rjagojev kasutab nimetust Tihvini murde. Antud diplomitöös esineb nimetus Бокситогорски murde — sõnapäevade administratiivkeskuse järgi.

² В. Д. Рягов, Тихвинский говор карельского языка, лк. 201 — 202.

nimaas ning peamiseks vahendi-
 te hankimise allikaks. Nii veel kui
 ka arheoloogiliste väljakaavamiste tule-
 mused onitavad, niilist osa on ka-
 lastamine aegade jooksul etendanud.³
 Et Karjala ANSV ja Leningradi oblast
 on rikkad jõgede ja järvede poolest,
 on karjalastel välja kujunenud kind-
 laad kaladustraditsioonid, millest ar-
 nab tunnistust ka vastav terminolo-
 gia karjala keeles. Kaladuskultuu-
 ri jälgides on leitud, et isegi kau-
 gete vahemaadega valdatud aladel
 kasutatakse tihti sama püügivõtte
 ning püügivahendidki sarnanevad ül-
 lalolevalt. Selle põhjused näivad ole-
 vat looduslike tingimuste sarnalaad-
 sus ja ühesugused kogemused, mis
 on niinimetatud inimeste oma katselise
 iseseisvalt samadele tulemustele.⁴

³ J. Kodolányi muor., Euroasian pohjoiset
 pyyntikulttuurit. Suomalais-ugrilaiset. Toi-
 mittanut P. Hajdú. Pieksämäki, 1975, lk. 153.

⁴ G. Ränk, Peipsi kalatusest. Tartu, 1934,
 lk. 183.

Nõnda võib karjalaste ja teistege nomen-
uuri rahvaste kalastus märgata pal-
gi ihsijooni.

Beusitogorni rajooni karjalaste ju-
hul on viimasel ajal märgata tea-
tavat kalastus osatähtsuse vähe-
mist, võrreldes möödunud aegadelega.
Küsitlemisel teati mitme küla juale
nimetada vaid üksikuid antiivseid
kalureid. Võib arvata, et sellis ten-
dentsi põhjuseks on põllunduse osa-
tähtsuse kasv ning kalade arvu vä-
henemine kohalikes rekogudes. Kui-
gi kalastamine on laugemas vaid
harrastuse tasemele, etendab see toi-
dulaua rikastamisel küllaltki suurt
osa.

Kalastusõnauara antud kuuesaa-
rel ei ole varem uuritud, küll aga
on koda tehtud teiste karjala mur-
rete juhul: Jivo Marttisen „kalastus-
kertomuksia Vienan Karjalasta“ ja
Aimo Turunen „Aineksen kalastuksesta“.
Varasemad kalastusõnauara käsitlavad
diplomistööd on kajaks härtnenud.

I. Kalad

Üldnimetus kara kõrval eris-
tatakse nn. röörkala: lebokara, hiina
kara, hiinai kara; väikest kala ete
kalamaimu: pikkurune kara, malka.
Kalaparve tähistamiseks kasutatakse ki-
metust karya, millel aga palju xll
on muidki tähendusi.

Äjä karua on karya (A.F.) 'palju kalu
on parv'.

Karjala järvedes ja jõgedes on
esindatud peamised magerekalad.
Kohalikud elanikud nimetavad kok-
ku 17 kalaliiki (millest küll osa
puudub ümbruskonna rekogudes):
ahven, haug, harjus, väinas, küsk,
teib, kogur, võldas, roosing, latikas,
luts, noakala, üist, siig, värbis,
koha ja lõhe. On aga võimalik,
et kohalikud kalavarud ühes
slllega ei piirdu.

hāgi, pl. hāvit 'haug Esox lucius'.

Haug on kohalikes reenogudes elatatest kaladest üks suuremaid. Neid elab nii jões kui järvedes küllaltki arvukalt.

hāgi elā järvesä i jõvesä, hāgi enembie kümmendä küroa jõru (M.V.) 'haug elab järves ja jões, haugi üle kümne kilo ei ole.'

Haugi tuntakse kui rõõkala:
hāgi hiñä kara, hambahat terä-vät (M.V.) 'haug (on) rõõkala, hambad teravad'.

Haugid koevad varakevadest, siis kui reenogud on veel pooleldi jääs. hāgi hodu keviällä (M.V.) 'haug koeb kevadel'. Kui jõekude vabaneb jääst ning vesi ujutab üle kaldaäärseid heinamaad, tõusevad sinna nudvad haugid.

See kala on peetatud magis oma maitseva liha tõttu, millest saab valmistada kalasuppi (kara liemi) rōs-pirukat (karakukko).

ahven, ahvena, okun' 'ahven Perca
fluviatilis '.

Ahven on loomuses üks tihedamini esinevaid kalu. Kevadel pärast jää sulamist tuleb ta madalasse vette kuduma, kus teda on kerge püüda nii võrgu, vüsa, nooda kui ka õngega. Ahvenat püütakse ka hiljem võrgu nibe jooksul.⁵

ahvena tõže hod'u keviällä (A. Bir.)
'ahven ka keeb kevadel'.

Kuna ahvenal on palju peenikesi luid, ei hinnata teda just kõige paremaks toidukalaks:

paha kara òkun'i, òkun' on piis-täjä kara (A. Bir.) 'paha kala (on) ahven, ahven on torkaja kala'.

ahven ruorakaš kara (A. J.) 'ahven (on) luine kala'.

⁵

P. Viitaranta, Huomussalmen Kuivajärven kylän kalastuksesta. „Kalvalaseuran vuosikirja” 1976, nr. 56, lk. 156.

särki, gen. särren, platra, plotička 'särk
Lutilus rutilus'.

krasnopjorka 'roosärk' Scardinius erythro-
phthalmus'.

Särk on väikesoolne järvenkala, keda võib tihti kohata kalamuste püükides. Kui ilmadel muud juba soojaks on muutunud, tuleb särk kaldale lähemale kudema⁶. Need püütakse peamiselt rüsa ja võrguga, kuid nad on tihti ka õngemehe saagiks.

verko tricatka pütt ahvena, särki (M.V.) 'kolmekümnesene võrku hakkab kinni ahven, särk'.

Väikest särge kasutavad õngitsejad vahel ka söödana:

panet särgizen pikkaraizen i voit tarottua (N.K.) 'paned väikes särje (õnge otsa) ja võid püüda'.

⁶ P. Virtaranta, Huomussalmen Kuiva-järven kylän kalastuksesta, lk. 161.

matikka 'luts lota lota'.

Luts armastab elada järve rii-
dal mudapõhjal: matikka elä muai-
ja (M.V.) 'luts elab mudas.' Lutsu
nakk on kaetud limaga, mis ongi
andnud aluse kõnekäänule: libie
oret kui matikka (A.B.) 'libe elad
kui luts.'

Luts koeb jaanuaris, talvel:
matikka hodu jaanuarisra, tai-
veerra (M.V.).

Peale liha hõnatakse maitstva
roana ka lutsu maksa: matikka
maksa hüvä süüvä (M.V.) 'lutsu mak-
sa (on) hea süüa.'

rahna, līs 'latikas Abramis brama'.

latikaid elab järvedes eeldiselt
arvukalt: ājä rahna one järves
(M.V.) 'palju latikaid on järves.'

latikaad armastavad rügavamat
vett, airult eõxiti tulivad nad
kaldale lähemale. Kudemine tei-

mut pramiselt mai lõpus.⁷ Põhiline püü-
gialg langebki maisse-juuride.

kiirikara 'võldas, kivitrull lottus gobio?

Võldas on väike suuremalise kala,
kes meenutab välimuselt veidi kiiska.
pienet one, pahoži goršši, piä on pak-
su-paksu, iče pikkurune kara (A.J.)
'väikesed on, sarnased kiiskale, pea
on paks-paks, is väike kala.

Võldas peidab end kivide alla või
uurkestesse (pora), kus varitseb pu-
tukaid ning veeloomakeri.⁸ Kala rah-
vakeelse nimetus nii karjala kui
eesti keeles ongi kujunenud ulpsol-
toodud tähelepäremiid silmas pi-
dades.

karjuss, karjus, karjusa 'ärn, karjus
Thymallus thymallus.

Karjus on kohalike kalameeste

⁷ Z. Riikoja, Eesti NSV kalad. Tartu, 1950, lk. 123.

⁸ Z. Riikoja, Eesti NSV kalad, lk. 175.

kirjelduse järgi välimuselt veidi hau-
gi meenutav suur kala, kes elab
kiirevoolulistes jõgedes ja jõesuudmetes.
Tavaliselt umbes 30 cm pikk. Teda
peetakse üldiselt maitseks kalaks:
harjuseura hüvä liha, hüvä on ka-
ra (N.F.) 'harjusel (on) hea liha, hea
on kala'. Kala värvus on õige mit-
mekesine ning muutub vanuse ja aas-
taegadelega.⁹ Sellest tingituna võivad
harjuse välimuse kirjeldused erine-
da üksteisest tundmatuseni. Mihhail
Vorobjov kujutas harjuse välimust järg-
miselt: musta silga, boka vargia,
ruutgu zonotistije 'must alg, küljed
valged, soomused kuldred'.
Harjus on õrgemeeste vana meelisob-
jektiks.

šaranko 'noakala, kitsesäinen Peleus
cultratus'.

Noakala on väike ja "õhuke

⁹
X. Liikoja, Eesti NSV kalad, lk. 66.

nagu noatera" ¹⁰ kirjeldamisel võrreldi
toda kiluga. Noakalad elavad samu-
ti tavaliselt parvedes, selõttu püü-
takse neid peamiselt võrkudega.

Putakse kaasa teidukalaks:

šarakkua šüvrä, verksiit šüvrä,
škusno one, tüguasä kuivatä (A.B.)
'noakalu šüakse, värmed šüakse,
maitsev on, ahjus kuivatatakse.'

jorši 'kiisk Aurina cernua'.

Kiisk on väike luine kala:

tüvakaš, tüvakkahat karat joršit (A.J.)
'luine, luised kalad (on) kiisad.'

Kalameeste kinnitust mööda näkka-
rat kiisk mõige paremini õhtul:

jorši õggitettä vain irraura (A.J.)
'kiiska püütakse vaid õhtul'. Vi-
imisel ajal elavad kiiskade arv ümb-
ruskonnas vähenenud: joršia niit on
vähä (A.J.) 'kiisku nüüd on vähe'.

¹⁰

X. Riikoja, Eesti NSV kalad, lk. 99.

jazi, jaz 'säinas Leuciscus idus'.

Säinas on tavaline mageveekogudes elureja. Ta armastab selget soolavat vett. Ei kasva kuigi suureks.¹¹ Püügi kõrghooaeg langeb aprilli, kudemisajaga. Lüsa või võrk astataakse siis jõe mudmesse, kuhu kalad kudema tulevad.

jel'ta, jel'ec 'teib Leuciscus leuciscus'.

Teib on väike jõekala, keda Tragoda jões viti arvukalt ei esine.

karasi 'koger Carassius carassius'.

Kogud elavad nii jões kui järves, kuid ilmselt on nende arv praegu väike, kuna neid mainiti väga harva ning siiski mittearvestatava püügikalana.

nasara - identifitseerimata nimetus.

Antud nimetused tõendavad väljasel-

¹¹ X. Liukoja, Eesti NSV kalad, lk. 115.

gitamisel kogunes terve rida vartakaid selgitusi. Ühel juhul väideti, et nasara tähistab üldse väikse kalu või nende parve, mitte aga konkreetset kalaliiki. Teisel juhul teati, et on tegemist mingi väikse kalaga, kuid ei osatud anda venekeelset vastet. Kolmandal juhul võitis metsavahi nriq kalamees Stepan Glöbin, et nime- tud nasara kasutatakse väga harva üldnimetusena väikeste kalade tähistamiseks, peamiselt märgitakse sellega konkreetset kalaliiki. Venekeelses vast- tans oleval некрась 'rünt' Гобью го- бью !

Kõik ülpool viitatud kala- nimetused tähistavad kalaliike, mi- da leidub ümbruskonna veekogudes suuremal või väiksemal arvul. Peale nende nimetati ka ühikuid me- rekalu või allikid mageveekalu, kes sinxtes vtes püüduvad:

stõga 'süg - ilmutt järvesüg Coregonus maraena (Blochi järgi)', rudax 'koha' 'lucioperca lucioperca', rosos 'lõhi, lõhe

Salmo alar', rapuška 'rääbis Coregonus
albula'

Kalade puhul ristatare ka ne-
de erinevaid kehaosi: pidä 'pea', kes-
kikokhta 'keskkoht', händä 'saba', nahka
'nahu', kettu 'õhuke nahu, kile', selgä
'selg', siret 'uimed', žabri 'lõpused', ruiz-
gu 'soomused', silmä 'silm', šü 'suu',
veri 'veri', rü 'luu', ruoda 'luu',
kero 'kõri', hammas 'hammas', puzuri
'ujupõis', kiškat 'soolinad', ikra 'mari',
maido 'niisk'. Kehaosaole nimetami-
ne on ootud pigem küll kalade
töötlumise kui kalapüügistiga.

II. Kalapüük

1. Püügipaigad

Kohalike kalastuspaikadena tulevad arveme vaid siseveekogud, peamiselt järved. Birjutšovo ja Korgorka küla paiknevad mõlemad järve kaldal. Korgorka järve kumb Tsagoda jõgi, mis voolab Selistšë küla läheduses, alles kalsete kalameeste lähimaks püügikohaks. Peamiselt lähemas ümbruses paiknevateks veekogudeks on:

Birčovan järvi, gorokin järvi, madojärvi, Zaozerskoje järvi, Strupina järvi, rutušina järvi, vargie järvi, jolovikkaajärvi, lebojärvi, šuojärvi i čagoda jõgi (T. F.)

Novinka küla üks suuremaid kalamehi, 63-aastane Nikolai Kruglov jutustas Zaozerskoje järvest kui ühest omapärastest veekogust: vetlä on täži järvi, järvi on šuri i taaveksi

kuirā, reši ubegajet, ei jā vetta nē
skolki i tāh aigā kara sinne ui-
dū hādaā 'vett on tās jär, jär
 on suur ja talveus kuivab, rei jõok-
 kob ära, ei jää üldse vett ja al-
 ajal kala läheb ära sinna kausa-
 kohta.' Novinka küla paikknes varem jõe
 kaldal. Umbes kümme aastat tagasi jõ-
 ge paisutati ning kejuvõrvi too kum-
 malise rerežiimiga kunstlik jär.

Vukogude vähenus üle ei saa ka-
 lamehed murida, muret valmistab
 aga kalade arvu vähenemine: jär-
vestä kara šua, kauua rovat, a vāhā
on kauua (M.S.) 'järvest kala saab,
 kalu püütakse, aga vähe on kalu.'

Püügipainadena tulivad arvesse
 ka jõe- ja järveäärseid lühakeinamäed,
 mille suurvei üle ujutab. Sinna tu-
 luvad kalad kudemise.

kara kuutō (raškō ixrua), tuurō har-
doi, pannā tut verkot i tavote-
tā (N.K.) 'kala koib (langeb maha),
 tuleb randa, panna siia võr-
 guol ja püütakse.'

2. Püügiajad

Kalapüük ulpsol nimetatud re-
kogudel toimub praktiliselt aastaring-
selt. Vastavalt aastaajale vaheldu-
vad ainult püügivahendid ning
-võtted.

orgiteta tarveura i keäällä (M. V.) 'õn-
gitsetakse talvel ja suvel.'

Kalasaak võttub ka püügiaja va-
likust ööpäeva raames. Kõige paremi-
ni näkkab kala vorahommikul, päi-
kesetõusul: päiväien noušura hüvin
hökki (M. V.) 'päikextõusel hästi näk-
kab', huomexšura kara hökki (M. V.)
'hommikul kala näkkab'. Sellist ööd-
reeplit võib muidugi olla ka kõr-
valexaldumisi, sõltuvalt millist ka-
la püüda tahetakse. Levinud on ka
õie püük: iöllä tõxi voit taroteura
kaurua (L. P.) 'ööal ka võid püüda kala',
jältiä koereta i lõksi järellä (A. J.) 'võh-
mause korjatakse ja õõks järvele.
Parasmat aget on tuntud õie ahir-
guga püük, samuti passine võrgupüük.

3. Kalamees

Kalamest nimetavad karjala-
 xel mitmeti: kalaã õngittaja
 (A.J.) 'õngitseja', karahükka (F.S.)
 ja venepäraselt ribak.

Elukutselisi kalureid, kes ela-
 tuksid kalade püügist ning müü-
 gist hinkandis ei leidu. Võib rää-
 kida vaid kalapüügist kui harras-
 tusest. Sütötte ei ole nin ka sel-
 liseid kalurite kollektive nagu root-
 mond jms., mis kujunevad antud
 püügivahendi kasutamiseks raja mine-
 ra suure jõukulu tõttu.

Ka ajaarmatajad kalamehed
 tunnevad hästi püügipainu ja ne-
 de omapära. Et kalamehi on nin-
 kandis ikka au kes petud, annab
 tunnistust näjatlu tsastuskagi:

en šurače ribarovua, šuračen ri-
bakua, en šurače poigua ruskoida,
šuračen karjalaiosta (A.J.) 'ma ei armas-
 ta kalapüüki, armastan kalamest,
 ma ei armasta vene poimi, armastan kar-
 jalast.'

4. Püügivahendid

Kalapüügiriistad ja nende di-
tus on sõltuvalt esmajoonel loodus-
likest tingimustest — reekogu iseloomust,
kalade suurusest ja eluviisist. Suur-
tes jõntes võime kõigil aegadel eral-
dada kaks püüniste põhilüki. Eritens
suured püügivahendid, mis on koha-
sed parvedes liikuva kala püügiks,
ja teised, millega on võimalik püü-
da suuremaid kalu väiksemates ko-
gustes, isegi üksekult. Viimased on
tekkelt vanemad. Erimend nõuavad
mitme, sageli terve hulga inimeste
osavõttu püügiprotsessist, kuna teised
on rakendatavad peamiselt 1-2
kalastaja jõul.¹² Eristada võib ka
n.ö. aktiivset ja passiivset püügiriisi.
Erimisel juhul osaleb kalamees pi-
devalt püügiprotsessis, teisel juhul piir-
dub kalamehe osa vaid püügiriis-
ta paigaldamise ja hiljem välja
tõmbamisega pärast teatava aja

¹² Eiti kalapüügiriistad. Koostanud H. Kuts.
Tallinn, 1976, lk. 6.

(näiteks õõ) möödumist, pidev juuresolek pole aga vajalik.

ostrogà, astragà 'ahing' (vt. joonis 1).

Ahinguga püüa on antiimsete püügivihidest üks vanemaid ning primitiivsemaid. Ahingut võib pidada vanimaks spetsiaalsena kalapüügivihistaks.¹³ Sellega püütakse üheksaupa suuremaid kalu. Tänapäeval on ahing kui rõõrpüümis kuulatud. Enne keeluseaduse kehtestamist kasutati ahingut peamiselt kalade kudemisperioodil.

Kohalikud kalamehed jutustavad äärist ahinguga püügist ehk nn. tulusel käimisest: venchellä karua pistää turjke (M.V.) 'paadis kalu torub tulega'. Õõl võidetakse paadiga, mille nimine on kinnitatud tõrvik, järvele. Valgus peale tõusevad kalad pinnakihti, kus neid ahinguga liüaksegi.

Ahinguga püüa rajaneb täpsusel ja füüsilisel jõul. Ahing koosneb

¹³ Eesti kalapüügivihistad, lk. 7.

mitmeharulisest teravate kisuliste pü-
dega kahvitaolisest metalloosast ning sel-
le külge kinnitatud puuvarrest.¹⁴ Pü-
de astuse järgi ristatakse mitmesugu-
soid ahingutüüpe, mida antud töös
lähemalt ei vaadelda.

bagra 'västar'.

Peetskaagile narnanevat västart ka-
nitatakse analoogiliselt ahinguga.

õngi, udočka 'õng'.

tavotitā õnguarra (M. V.) 'püütakse
õngega'; hän tavotitā karua udočkara
(M. V.) 'ta püüab kalu õngega'.

Õnged on ühed vanemad kalapüüri-
kid.¹⁵ Kõige tavalisemad püügisebje-
tid õngemehele on särjed ja ahve-
nad, kuid neile lisandub ka tui-
si kalu.

Tänapäeval ostetakse õngitsemi-

¹⁴ M. T. Sirelius, Suomen kansanomaista
kulttuuria I, lk. 154.

¹⁵ Eesti kalapüügiriistad, lk. 9.

seks vajalik varustus poest, kuid varas-
ti valmistati õng koolus.¹⁶ Õnge pra-
mised esad on: õngwaba, vaba 'õnge-
ritu', mis valmistati punest pihlakast
või karst; õggi, õggut 'õngekonks, konk-
suke'; kiuk, kiuka 'suur õngekonks', mis
varem paikutati naelast või traadist;
sīma 'õngenõör', mis tänapäeval on kap-
ronist (kaprona rihmast), varem aga²
linast või karpest (perwahast), mille-³le⁵ lisati tugudamiseks jõhvi.¹⁷ Õngenõöri
üks ots kinnitatakse õngeridva külge, lei-
ks otsas paikneb konks. Õnge juurele
kuuluvad veel blesnica, blehnica 'lant',
paprakat 'ujukid' ja gruzirat 'ras-
kused'.

Õngega võib püüda rekoogu kaldalt,
või kui see ei ole võimalik madala
vetaseme tõttu kalda läheduses, siis
paadist (vehe, veieh) järve niguavama-
tes paikades.

Et kala paremini näkkaos,

¹⁶ J. Marttinen, kalastuskertomuksia Viikan
Karjalasta, kalvalaseuran vuosikirja "1976, nr. 56, lk. 206.

¹⁷ H. Turunen, Huviksen kalastuksesta, kalvalaseu-
ran vuosikirja "1976, nr. 56, lk. 231.

kanutataux metallist kalajäljendi eka
landi kõval mitmesugusid mõõtaxid:
isäällä 'rihmaus' - isättiä kaevotä i uök-
si järvellä (H.J.) 'rihmause kaevataux
ja söös järvele'.

vehnäie tahai 'saiataigen'.
l'öttö, liäguika 'nonna' - panet liäguis-
kan i õngitat (N.K.) 'paned nonna ja
õngitsud'.

Seõdama kanutataux na väinxiid ka-
lu: panet iärgizen pikkaraiizen i voit
tavottua (N.K.) 'paned särjekse väik-
seks ja võid müüda'.

Väheproduktiivsus võimaluseks on süü-
giä õnguarra 'silitada õngele'. Seda
kanutavad vaid poisikesed.

nažiiva 'und' (vt. joonis 3).

Passiivsus õngpüümisel on und.
Selle osadeks on väike puust kahe-
haruline kargine hargõie, mille ühte
haru on lõigatud praagu: rägo või
väli. Limber kargikese on keritud um-
bes 10-15 meetri pikkune nõõr: säma,

mille otsas on ühe- või kaheharuline
 õngekonks: üksine eli kahune õggi.
 Nõodaks müüakse konksi otsa väike
 kala. Need kinnitatakse paadi ser-
 ra külge (talvel jääaugu äärelle) ning
 õngekonks koos nõodaga lastakse vette.
 Kui kala haarab nõoda, jookseb nõõ-
 hargilt maha ega tõmbu enne pingu-
 le, kui kala nõoda koos konksuga
 on alla rulinud.¹⁸

mõrda, pl. merrat 'mörd' (vt. joonis 4).

Mörd paigutatakse tavaliselt ka-
 latõkkeme jäetud avause ette, nii et
 oma tul tavisesteni jõudnud kalad
 risnevad püünisene.

joonisa ruajittu konu harista i pan-
du merrat (H.V.) 'jões tehtud kala-
tõke haost ja pandud mõrrad!

Mõrda kasutatakse nii suvises kui
 ka talvises kalapüügis. Püük toi-
 mub põhimõttel, et kala, kes on risne-
 nud mõrda, ei lüa enam välja -

¹⁸ Eesti kalapüügiriistad, lk. 8.

pääri või ei saa end enam ümber pöörata.

Kohalikud kalamehed ei närita kuuri mõrdu: merd ei ole süri (F.S.) 'mörd ei ole kuur'. Naised punuti mõrrad vitskest või purgudest. Tänapäeval näritatakse alles võre, mida hoiavad avatuna rõngakujulised vitsad.¹⁹ murruksa korme ali kaks vannetta (J.B.) 'mõrral (on) kolm või naks vitsa'. Õiget kuju aitavad hoida ka piki mõrda paiknevad, mõrra tippu nokku painutatud vitsad (merdaru-hul).

tõrni, tõrniö 'mörd'.

Püügivahendi kirjeldus kattub suurel osal mõrra omaga. tõrni punutakse vitsadest: tõrni punotab van-dehista (H.M.). Püügi põhimõtted on analoogilised mõrra omadega.

¹⁹ A. Turunen, Turunen kalastuksesta. „kalavalanuran ruosikirja“ 1976, nr. 56, lk. 229.

Peale kalamõrdade on kasutusel ka väike vähimõrd. Sugi on valmistatud võrgust, mida hoiavad avatena kolm rõngamitsa. Mõrd on avatud kahet otsast, kuid avad on küllaltki väikesed. Söödaks pannakse parra-
ne lihua merda (A.K.) 'palane liha mõrda' ja asetatakse kalda lähedale vette. (vt. joonis 5).

verko, setka 'võrk'.

Passiivsel kalapüügil leiavad kasutamist mitmesugused võrgud, mis on valmistatud peenest niidist, nii et need jäävad kalale märkamatuks. kala vangistamine toimub võrgusilmadega (sil'mä), seetõttu on eri kalaliikide püüdmiseks erinevas mures silmadega püünised.²⁰ Võrke eristataksegi võrgusilmade mures järgi.

verko dvacatip'atka püütü ahvena, sär-
gi; verko tricatka tõže püütü ahvena
i särgi; verko vorokofka i p'alit'is'atka

²⁰ Eesti kalapüügiühistad, lk. 10.

püttu kägi; võru sestite'satua püttu
raha (M.V.) 'kahenümneviiesne võru
hakkab kinni ahven, sarg; kolmenümne-
sne võru hakkab kinni ka ahven
ja sarg; neljänümneksne ja viienümnes-
se võru hakkab kinni haug; kuue-
ümneksne võru hakkab kinni lotikas.'

Vanem võrkude mõõt on šõrmi
'šõrm'. Mitu šõrme mahtus läbi võrgu-
silma, klline oli ka võrgu mõõt:
kaksi šõrmie, kolme šõrmie, neljä" šõr-
mie (M.V.) 'kaks šõrme, kolm šõrme, neli
šõrme'. Erinevates mõõtudes võru ni-
metatakse vahel ka kalade järgi,
mida nendiga püütakse.

Koodapühigiga võrreldes nõuab võr-
gupüüja tunduvalt vähem tööjõudu
ning abivahendeid. Võrkude viltelam-
miseks läheb tarvis maksimaalselt kah-
te inimest: võrgumeest ja roudjat. Va-
rustuse hulka kuulub kindlasti ka
paat (veneh). Võrkude vertikaalses
asendis hoidmiseks kinnitatakse ülemi-
kle võrgupaelale (rellüksel) tohust või
märkipuust ujukid - tutunad, propad.

koivun kettu - tutukat (J.K.) 'kasetiht - uju-
nid'; pedäpöistä propkat (F.F.) 'männist
korgid (punnid)'. Tänapäeval namitataa-
se enamasti null plastmassist uju-
neid.²¹ Võrgu alumine riva nimmitatakse
mitmesugusel raskusel: tinasta püdisat
'tinast raskused'.

Tänapäeval ostetakse poest kap-
ronvõrke: õssetä rakaist verko (S.G.) 'os-
titakse poest võrk'. Varem kooti võrke
kodus tugvast linarest või kasepist
nöörist: iellä kiegrotti keissta (M.V.)
'vanasti kooti kodus'; airoimma sirotti,
kiegrotti omaista rihmaista (A.B.) 'varem
kooti oma nöörist! Kui tänapäeval ke-
gi veel võrke kodus ise valmistab, siis
materjal alles ostetakse poest.

õssetä kapronvõrkeida rihmoidsa i nõtsta
kiegrota verkorsi (A.B.) 'ostetakse kap-
ronnööri ja nendest kootakse võrke'.

Võrgu kudumine on keeruline ja ras-
ke töö, seetõttu valmistavad need pra-
miselt mehed: urohot kiegrota (A.B.)
'mehed koevad'. Kudumisel namitataa-

²¹ Eesti Kalapüügiinstituut, lk. 11.

se nōela - niegna. Valminud võrgud värviti musta värviga: kuasitti muis-
saurra kuuiskaurra ja riputati kui-
rama. Musta väri saamiseks kasu-
tati leusinat (siambuora).

rüžä 'rüsa' (vt. joonis 6).

taroteta rüžillä kežällä i tarvenna
tōže (M.V.) 'püütakse rüsadega suvel ja
talvel ka'. Suuruselt võivad rüsad
olla erinevad: rüžä on pikkurune ili
šūri (M.V.) 'rüsa on väike või suur'.
Rüsa osadeks on erilised võrgud, mi-
da hoitavad avatuna rõngas pei-
nutatud vitsad.²²

kauši šibie ene, korme kolčua, vannetta
(G.P.) 'kaus tüüpa on, kolm rõngast, vitsa'.
Vitsu võib kovi korral muidugi roh-
kemgi olla. Painutatatud vitsal ei ole
spetsiaalset nimetust olenevalt nende
asukohest rüsas. Loetletakse lihtsalt:
ežimähe vanne, toine vanne, kormaš

²² A. Turunen, Äänneksen kalastuksesta. „ka-
lvalaseuran vuosikirja" 1976, nr. 56, lk. 226.

vanne jne 'esimese vits, teine vits, kolmas vits'. Rüsa suud hoiab avatuna loogakujuliselt painutatud vits. Tänu rõngastele meenutab rüsa veidi mõrda, ainult esimese ja lisandunud tiivad.

a rüž? // ed nähnüü? // ... // hän on na-
podobii merdua // hänell' on sivet //
hän on ku merda süri // ... // a kahen
puolen oo / nu ko metra po tri po
čotire / sivet (Rjagojeni käsikirjadest)
'ah rüsa? ei ole näinud? ta on nar-
rane mõrrale, tal on tiivad, ta on kui
mõrd suur, aga kahel pool on nsh
nii meetrit 3-4 tiivad.'

Rüsa on varustatud ka mitmete nõb-
ride, ujukite ning raskustega.

Rüsa erisars paiknevad sü 'nuu' ja
rüžän'ieroh'e 'rüsanuluke'. Rüsa lõpu-
osa nimetatakse rüžan'ekka.

Rüsa pehul on heas püügi-
paigas jõesuu. Tihti antatakse rü-
sa kalatõkkus oluva ava ette.²³

²³ A. Turunen, Aunuksen kalastuksesta. „kalu-
lakuran vuosikirja" 1976, nr. 56, lk. 228.

sāčka, salakahe 'kahv'.

Kahva kasutatakse peamiselt akiva-
kendina teiste püügivahendite juures,
muid varem on kahvaga püütud ka-
lu talvel jõdaugust.

Kahv koosneb puurõngast - kol'ca
'rõngas' või tuomesta vanne 'toomingast
rits', mille külge kinnitatud võrukotike-
st - setka 'võrk' ja puuvarrest - puu-
likka, mille külge rõngas kinnitub. Vi-
imane võib varre külge olla kinnitatud
ka nõõride abil.

Kahv on võrkpüünistest kõige alge-
lisem. ²⁴

nuotta, nevoda 'noot'.

tavottua nuotarua (M.V.) 'püüda
noodaga'.

Noot on mõeldud ulkoige parves
liikuva kala püügias ning tagab
tavaliselt suurema saagi kui liised
võrkpüünised. Olutatakse, et noodapüük

²⁴ Eesti kalapüügiõigustad, lk. 9.

on soomeugrilasteni kandunud muude rahvaste, ilmselt slaavlaste ja türgi-ta-tari rahvastega kokkupunktel.²⁵

Nootanid on kasutusel kahes suu-ruuses. Väikehooaega püüdmisel on ra-kendatud kaus inimest, suure hooa-ega on püün võimalik vaid nelja või kuue (ja inegi enama) inimesega, olenevalt vajadusest.²⁶ Kohalikes karjala küla-des nootanid praegu eriti ei kasuta-ta, kuigi seda on varem tehtud. Tar-vitati peamiselt väikehooaegid: kormen taivotimma nuotaurra (G. P.) 'kolmekesi püüdnime noodaga'. Mihhail Vorobjov teadis rääkida, et noota ei muritsenud kunagi ühe pere jaoks, vaid inna mit-me peale. Osanikud hooldasid võruu-de kudumise eest ning raatsid oma esindajad püügile.

Nooda külge on nimetatud nuo-rat - alike i üliske 'nõõrid - alumine ja ülemine', nimetatavaks ka veel pagura.

²⁵ J. Kodolányi muor., 5-u, lk. 153.

²⁶ A. Turunen, Aunuksen kalastuksesta.
„kalvalaseuran vuosikirja“ 1976, nr. 56, lk. 217.

'paal'. Ülemise neõri külge kinnitatakse paprakud, papraviskad 'ujukid', prop-
kat 'korgid', kokad 'kuusekoored ujukid'.
Alumise neõri küljes paiknevad raske-
nd - gruzinat, upottajad, püdisat, ki-
ret.

gruzinat rädastla i tinastla 'raskused
rauast ja tinast'; kiri sirottu vahk
sukk (F.P.) 'kiri notud vanane suk-
ka'.

Neoda kure ehk põhiosa muatka
on valmistatud erinevas tiheduses
võrkudest.

muotta pitkä one, kaks malikkuna,
kärdä tagana (G.P.) 'noet pikk on,
kaks kaigast, saba taga'. Neoda
väljatõmbamisel on siid spetsiaalred
kaikad - küričad, kürižad.

Neodaga püütakse ka talvel.
Püügiprints on siis tunduvalt all-
aulisem. Jäärne raiutakse neoda
vette laskmiseks ning väljatõmbamiseks
rida auke - avannot (nom. avando).
Selleks kasutatakse kivist - kirves
(gen. kirvehen) või tuura - türa, päha
(st. jõonis 2).

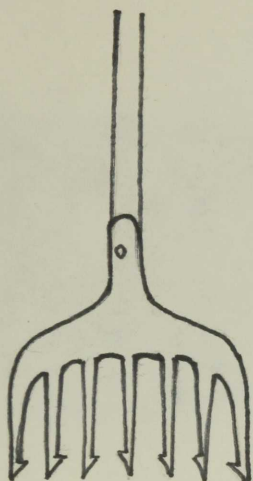
Üks aukudest raiutakse suurem, väiksemad paiknivad sellest 6-7 meetri kaugusel. Et kalad põhjast üles tõusnud ning noota ratukrid, pöretatakse vastu jääd: põlätetti kaal jäädä müöt (M.V.) 'hirmutati kalu jääd mööda.' Nõõride kaudu tõmmatakse noota idan, kasutades kahvilit meenutavat abivahendil — virka.

bročča, broč, bročču '? väike noot'.

Püügisirahend meenutab teatud mõttes noota, kuid on rütmisest tunduvalt väiksem ning ehituselt lihtsam.

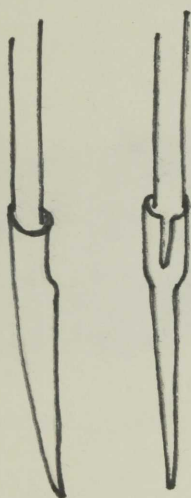
dve šibiä, händä, kokka šivottu, kakši redä nuorirra, teike toizerra (T.M.) 'kaks tiiba, saba, ets notud, kahekeri redada nõõridiga, teine teisega.'

Püüginis vere kujutab endast lihtsat sõrkekotti, mida tõmmatakse kalda seenas nõõride abil.

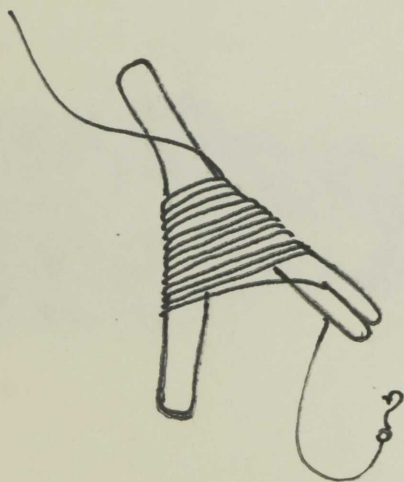
Joonis 1

ostrogà, astragà 'aling'.

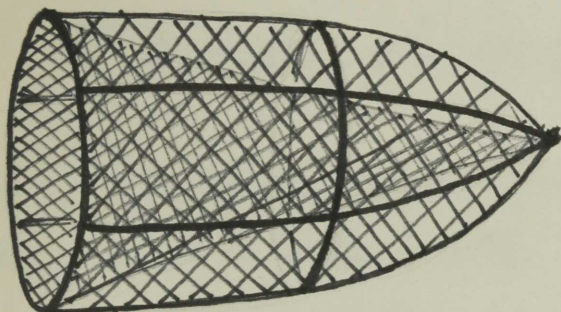
Joonis 2

tūra, pšha 'tuur'.

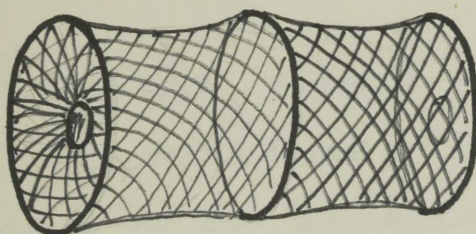
Joonis 3

nažirca 'und'.

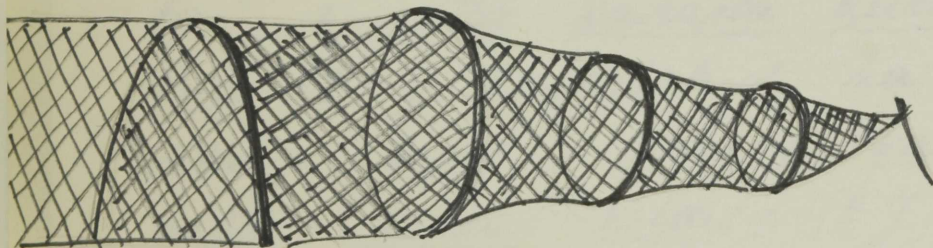
Joonis 4

merd, merda 'mörd'.

Joonis 5

vähimörd

Joonis 6

rüžä 'rüsa'.

III. Kalade säilitamise viisid

Kalaõnn on muudlik ning seetõttu võib loomus olla vahel nii suur, et seda on ihekordseks tarbimiseks palju. Et tarotettu veres kara 'püütud värskel kala' ei rikkneks, kasutatakse mitmesuguseid säilitamisviise.

Kõige rohkem on levinud kalade kuivatamine: kuivatā tarvekši kauru (A.B.) 'kuivatatakse talveks kalu'; puhastā kara, šusut, kuivatā (M.V.) 'puhastab kala, kuivavad, kuivatatakse'; luguamra kuivatū kara (M.V.) 'ahju pool kuivatatud kala'; kuivaita karaita keitetā roukua (A.B.) 'kuivatatud kalast keedetakse suppi'; kienosse karazi kuivatā, sipua keiditā (A.J.) 'halb kalu kuivatatakse, suppi keedetakse?

Tavaline on ka kalade soolamine: puhastetā karaā, peššā

i suorata 'puhastatakse kala, pestakse ja soolatakse'; suorane kana (A. Bir.) 'soolakala'.

Vähem on levinud kalade nimitamine: kopčittu kana (M. V.), kopčenoje kana (A. B.) 'nitsukala'; kopčita kiilüisä (A. J.) 'nitsutatakse saunas'.

IV. Kalastusega seotud uskumusi

Maagilised ettekujutused on säilinud uskalt neil vanadel elu-
aladel, mille puhul kordaminek
ei ole etteennustav. Nii on jaht
ja kalastus nähtused, millega nores
jälgitakse traditsioonilisi hea enne
endeid, ellaks n.ö. võttur „õnnest“²⁷
On selge, et selliste uskumuste osatäht-
sus aegade jookul väheneb, vasta-
valt inimühiskonna arengule. Sellest
tingituna on võrdlemisi keeruline
nüüd juba praegu kadunud mõt-
telaadi tundma õppida. Teiselt poolt
tulub antud küsimusele läheneda vä-
ga delikaatselt ning soovutada
väga head kontakti kulejühiga.
Sutõttu ei saa allpool toodud

²⁷ L. Virtanen, Kalas vie kalat re-
destä. „Kalevalaseuran muosikirja“
1976, nr. 56, lk. 250.

näited absoluutivõruda ja jäuldata, et Boksitogorski rajooni karjalastel uskumusel klliga pirduvadski.

Küsimusele, mis võib mõjustada ka-laõnne, vastati tavaliselt: paha silmä 'paha silm'.

läksin kauraa, pitte ikkomihe vaitah, paha silmä pitte vaitah, ei sua maana (A.B.) 'läksin kalale, satub mi-mere vastu, paha silm satub vas-tu, ei saa kalu!'

Uskumus paha silma mõjust on levinud üle maailma (v.a. aust-raallased ja Põhja-Ameerika indiaan-lased). Vrd. rts onola ojat, rus bõ-kr Blick, ingl evil eye²⁸, rps hond silm jne. T. Vuorela on raamatus „Der böse Blick im Lichte der finni-schen Überlieferung“ põhjalikult käsit-leanud paha silma roome folklöö-ris. Tema esitatud andmetest kl-gub, et paha silm on inimene, kes

²⁸ T. Vuorela, Der böse Blick im Lichte der finnischen Überlieferung. FFC VOL 89₂ No 201, Helsinki, 1967, lk. 7.

on nn. pahal püeral nändinud. Elm-
selt võib nin leida teatavat ana-
loogiat astroloogiaga, mille puhul ja-
gatakse päevad heades ja halba-
des rõttuvalt tähtede nimist. Pa-
hale silmale viitab ka lapse isata-
valine nänd (nõit. jalad es jms.). Pa-
ha silma võib ka teiselt inimeselt
saada, peamiselt lapse emalt, kuid
selle võib omandada ka veel täis-
kasvanuna — karistuseks mõne teo eest.

Kalastaja inimkonnalt loeb kõik
eeldused heaks kalaõnneks se, et ta
kedagi ei kohta tul püügipaika.
Halb on, kui vastu tuleb naine, kõi-
ge halvem — halva silma omanik.
Vuorela teos pajatatakse, kuidas
kalad hakkavad vältima neid vör-
ke, mille vette laskmist on näinud
paha silm.²⁹

Vuorela ehk ve ema kohta
õnnestus Bokxigorsni karjalastelt
kuulda vaid seda, et nad vahel

²⁹ J. Vuorela, Der böse Blick im Lichte
der finnischen Überlieferung, lk. 35.

naljatades kirmutavad lapsed näki-
 neiega - rusaarka.

rubiet it'kemä, turo rusaarka,
miä siu annaä (M.V.) 'hakkad nut-
 ma, tuleb näkk, mina siu annan
 (ära)!

V. Etümoloogiline sõnaloend

ahven, ahvena 'ahven'. Genuinne sõna.
Samatähenduslikke vasteid erineb
peale lms keelte ka lapi keeles;
vrd. kirj ahven, sm ahvena, rps
ahn, ahven, vdt ahven, ahvakko,
e ahven, ahve, ahvenas, lv o'unsz,
o'unsz = lph rüsskun, -uj, -uuv
(SKES I 7).

avando 'auk, ava'. Läänemeresõne sõna.
Vrd. kirj avando, sm avanto, vdt
avato, avanto, e avandus, avang,
lv ovāt (SKES I 31).

bagra 'västar, ahing' < vn darop id.

blēsnica, blēhnica 'lant' < vn blēsna
'metall- või õngiga plaadike (näit.
haugipüügil' (VES I 94).

bročča, broč, bročču 'väike nool' < vn

Spogee (Dare I 129) 'mitte suur noo-
dake, mida inimesed ravad kool-
mes kõies enda järel'.

gruzira 'raskus' < on ryzura (Dare I 400)
'raskus, kivid, ravi- ja tinakuulid,
mis hoiavad noota vee all'.

hāda 'haud'. Genuinne sõna. Vasteid
esineb peale lms kulte ka lapi
keeles; vrd. krjft haudu 'koobas', m
hauta, rps hāud, haud 'koobas',
e haud, lv ōda; m = lpr haute
'koobas, haud'. (SKES I 63).

hāgi 'haug'. Genuinne sõna. Vasteid kõi-
gis lms keeles ning lapi keeles;
vrd. krjft haugi, m hauki, vdrj
aut'ki, aut'ki, rps haug, hāug, e
haug, lv ai'G, lpr hauk (SKES I 62).

hangokke 'hang - kahvitaoline es, mille-
ga noota jääd all edasi tõmma-
takse' lääneremese sõna. Vrd.
krjft hang, m hanko, rps hang,

vdj angko, e hang, w ang. Täher-
 dus variceru (hikahang, ahing).
 sm > lpN har'go (SKES I 56).

harjuši, harjuš, harjusa 'harjus'. Vasteid
 lms kultes; vd. krift harjus, sm
harjus, rps har'dus, harigus (> vn
 murd. xápuyē, rapuyē) < ? germ
 *harzus (SKES I 58).

hebokara 'rõõrkala'.

hišna kara, hišnoi kara 'rõõrkala'; vd.
 vn хмущная продъ id.

hod'u 'kuolemise'. Nähtavasti vene laen;
 vd. vn хоговая продъ 'угууага
 вперх с укпей' (Даль IV 556).

ikra 'kalamar' < vn укра id.

jaz', jazi 'rõinas' < vn язъ id.

jel'ča, jelēc 'teib' < vn улеу id.

jä 'jää'. Genuinne sõna. Samatähenduslik-
ne vasteid leidub kõigis rooma-ug-
ri keeltes. Vrd. kirj jä, sm jää,
rps d'a, ja, jä, vaj jä, e jää, lv
jē, lp jiē'je / md ej, u, ej / mr
i / udm je, jö, d'e / mas l'än /
ung jég (SKES I 132).

jogi 'jõgi'. Murali ajastud pärinev sõna;
vrd. kirj jogi, sm joki, rps d'ögi,
jogi, vaj jä, tši, je tši, e jõgi, lv
jõ'g / mdM jov / ung jö, you jt. (SKES I 118).

jorši 'küsk' <rn ēpu id.

järvi 'järv'. Lääne-mereroma - volga sõna.
Vasteid lms, lapi ja volga keeltes.
kirj järvi, sm järvi, rps järv, järv,
järl, vaj järvi, e järv, lv jõra,
jära = lpN jäv're / mdE vik'e / mdM
je'k'e / mr jär, jir (SKES I 132).

kara 'kala'. Murali sõna. Vasteid lei-
dub nii rooma-ugri kui ka sa-
mojedi keeltes. Vrd. kirj kala,

sm kala, vdj kara, e kala, w
kalà, lpv kwö'l'ie, lpl kuolle,
 had xu't, k'u'l' / ung hal (SKES I 176).

karaniikka 'kalamees.' lähtub murali tü-
 rest * < kala, millele on liitunud
 vene laensufiks. Vrd. krišt -niikka,
 sm -niikka, rps -nik < on -nik
 (SS 55).

karasi 'koger' < on карась id.

karja 'parv, kari.' krišt karju, krišt kard',
 sm karja, vdj karja, e kari. Sõna
 putakse kaheldavalt germaani või
 balti laenuks (SKES I 162).

kirves 'kirves'. Vrd. krišt kirves, sm kirves,
 rps kirvez, kervez, vdj tširvez,
 e kirves, kerves, w kīraz; sm >
 lpr kerwes. Balti laen; nd. id
kiŗvis, lt cirvis (SKES I 200).

kiškaft 'soolikad' < on кушка id.

kiri 'kiri'. Soome-ugri sõna. Vrd. kyjt kives,
kivi, sm kivi, vj tširi / mde k'ev,
k'äv / ung kő. Sms kultist laenatud
 vene murdesse - kube 'võrgu kivi'
 (SKES I 203). mr kii / uolm ko / mas
kii / hnd köx / kam ki (MTES₂ 600).

kivikara 'võldas'.

kol'ča 'rõngas, võre, ka võrmus' < vñ коль-
цо id.

koru 'kalatõke'. Samatähenduslikke vas-
 teid leistes karjala murretes: kykui,
kyjal kolo (KKS), ramuti vrd. sm
kola, kolu, kolut / = ? ks kol'as
 (SKES II 210).

korčitā 'nitsutab' < vñ контать id., kon-
чене 'nitsutamine' (VES I 432).

красморьонка 'roorärg' < vñ красноярка id.

к'иик, к'иика 'õhjekonks' < vñ крюк, крю-
ка 'konks' (VES I 450).

kudic 'kudida.' soome-ugri sõna. Vrd. kirj
kudu 'kalakudu', sm kutea, vps ku-
doda, vdj kute-, e kudeda, lv
ku'dda, lph kätit /KS kul'mini/had
xui-, k'oi-, xoi- (SKES II 248).

kūriča 'kaikad, millist noota vutakse'. Tä-
 hendus erineb teistes keeltes; vrd.
 vps kūriti 'väikenoot', e murd. kuu-
riti 'kõrva rannane, kuid veidi

suurem kalapüügivahend' < v. ky-
puja 'kuurits, karipüügivahend' (SKES II 251).

lahna 'latikas'. läänemere soome sõna.
 Vrd. kirj lahna, kirj lahnu,
 kirj lahu, sm lahna, vdj rah-
na, e lahu, lahnas, lv lõ'ndz
 (SKES II 269).

lei 'latikas' < v. leuz id.

l'äguška 'konn' < v. rryuka id.

liha 'liha'. läänemere soome sõna; vrd. sm
liha, vdj liha, lv lija. Oletatavaid

vasteid lapi murretes ? liikue (SKES II 292).

rosos 'lõhe, lõhi' < on rocoob id.

ruizgu 'roomused' < on murel. ruzra 'roomus, roomused' (Daurb II 271).

ru 'luu'. Murali sõna; vrd. kirj luu, sm luu, rps ru, ru, vdj ru, e luu / mr lu, lu / udm li, li / kS li / mns lu (SKES II 315).

l'öttö 'kann'. Descriptive sõna. vrd. kirj löttö, löttö, kirj lötöi, löpöi, löp-
söi, sm lötty, rps roppei, löp-
hän'e, lötsoi (SKES II 323).

maido 'piisk'. Häänemeresõna sõna. Ex-
neb tähenduses 'piim' ja 'magus
mahl'. vrd. kirj maido, sm maito
'piim' > maili 'piisk', rps maid, vdj
maito (SKES II 328).

mal'ka 'räike kala, kalamaim' < on ma-
rëk id.

malikka 'luts'. Lääne-meresome sõna; vd.
 xvj majik, moak, sm made, malik-
ka, vps madek, vdj mae (SKES II 326).

merd, merda 'mörd'. vd. sm merta, vps
merd, vdj merta, i mörd, lv mirda,
mirda, mürda. Suandinaania
 laen; vd. vr merd, rts myärde
 (SKES II 341).

muatka 'nooda kere' < vn murd. uāt-
ka (Darb II 307) 'kõige suurem noot',
uattur 'kott nooda juures, kut-
utaux ka uātka (Darb II 308).

nasara 'väike kala ka. pruigikala,
 võimalik, et ka viint'. vd. e
nazar, -a 'Schnabel' (Wied. 651).

nevoda 'noot' < vn heboq id.

nigra 'nõel, võrgunõel', nigrotā 'koo-
 taks'. vd. sm neula, neuloa,
nickloa 'nõuluda, kududa', õmmel-
 da', vps hegr, hegr, nigrata,

vdj nigra, e nõel, nõeluda, e
ne'ggsl(z). Germaani laen; vrd.
 gt nēpla (SKES II 375).

nokka 'nukk, ots, tipp', nõkkia 'näkkama'.
 Teistes lms kultes tähenduses 'nok-
 kima'. Lääneromaneeliline sõna.
 Vrd. kirj nõkku, nõkata, nõkkie,
 sm nokka, nokkia, vps nõk, nõk,
nõkeita, nõkta, vdj nokua, e
nouk, noukida, noukata. Vastaid
 leidub ka lapi murretes. Erine-
 vate variantide häälikumärked
 on erandlikud, mis osalt võib
 tuleneda sõna onomatopoeetili-
 set iseloomust, mis kaal algupä-
 raselt näib olevat. hnd no'x,
no'x - / mas nēkw-, nāxw-id. mee-
 nutavad lms sõnu reedega riis-
 ki mitte nokks olles. Vrd. ka
 ots nock 'raa, hargi ots' / isl.
knokki 'konks, haak' mida vahel
 on põhjusta petud lms sõna
 originaaliks. Riiski on võinud lms
 ja skandinaavia sõnad vahet-

tikku mõju avaldada tähendustele
(SKES II 390-91).

nora 'urg' < on hopa id.

nuora 'peenike kõis, nõör'. Skandinaavia
laen; vd. nr, rts murd. snōr, mrt
snōre > sm nyōri; sm nuora,
rps nor (SKES II 400).

nuotta 'noot'. Vd. sm nuotta, rps not,
e noot. Skandinaavia laen; vd.
rts not (SKES II 402).

okun' 'ahven' < on okunē id.

ongi 'õngekonks', ongut 'id. diminutiiv',
ongittamā 'õngitsema'. Genuinne sõna.
Vasteid lms keeles ja lapi, kü-
sitavaid vasteid mari ja permi
keeles. Vd. sm onki, onkia,
rps ong, ongitada, vdj en, tñi,
en, tñia, e ōng, ōngitseda /
?mr ongō, ongō / ?udm rug /
?k rugir. Soome kuletada -

sul ühendavad eritatud sõnade-
ga kõhlevalt sul ? ung ág 'oks,
haru'. Ebakindlaks jäävad kaad
some - ugrí sõnapere indoeuroopa
laenu võimalust; vd. sanskr agha-
'kork', laad uncus 'kääänd, kork'
(SKES II 432). Ungarlaste arvates on
ág-sõna päritolu vaieldav, kaad
ei ühenda sõda mainitud lms
sõnadega (MTEB₂ I 100).

ostrogà, astragà 'ahing, västar' < rn
острора id.

pagra 'paal'. Lääneemere some sõna;
vd. xijt pagru, sm paula, sm
murd. pakla, rps pagr, vdj
pagra, e paal (SKES III 507).

papraška, pravuška 'ujuk' < rn
попрашка id.

pešša 'tuur'; pika puust varrega te-
rariist jääd raiumiseks. < rn
пешшур id.

pistidä 'pista, torgata.' kirj pistää, -iä, -öä, -üä, -ää, sm pistää, vps pistä, vdj pistä, l pista, lv pists, püsts. Vasteid ka lapi murreles, küsita-raid vasteid mari keeles: ? mr pi-skem, päste-m, piste-m 'panna, asetada'. Need on ilmselt sufik-xi-tä- abil moodustatud tüvest *pire-. Kui mari sõnad kuuluvad nia, on nonskonantliiveline tületis *pis-tä erinevad juba lms-volga perioodil (SKES III 579).

praticka 'rärjke' < vn краткая id.

pratra 'rärq' < vn кратка id.

propka 'kora, puka' < vn кредка id

pualikka 'keivas, kepp'. Samatähenduslik-ke vasteid lms keeles ja lapi keeles; nd. kirj pualikka, -l', pualik-ka, kirj pualikku, -l'- 'puka, kepp', vps pal'ik, vdj pualikka 'nui, kurikas', sm > lph pällak, lph bällak

'viskevahend' (SKES II 447).

puua 'kududa (võrku), puuda'. Soome-
ugri sõna. Vid. kirjst puuo, -ua,
sm puua, rps puoda, vdj puua,
puua, e puuda, lpt pätret |
mrd porams / mr põnem, pinini |
KS pinni / had pinnts - / ung fen
'puuda, kedrata'. küsitavaid vas-
teid ka ranojeedi kultes (SKES
III 642-43).

puuri 'ujupõis' < rn nyzyp id.

pidis 'raskus' < rn mrd. nygõius
(Dare III 536) 'raskus võrkude, nosta-
de juures'.

rägo 'pragu'. Samatähenduslikke vas-
teid isineb peale lms kults ka
lapi keeles; vd kirjst rako, -g-,
sm rako, vdj rako, e pragu,
ragu. Hvatavasti balti laen;
vd ld spragà, pragà, lt spra-
ga; sm > lpt rähka (SKES III 726).

rānda 'rand'. vd. sm ranta, vdj ranta, e rand, lv rānda. Germaani laen* stranda, vd. its strand 'rand' (SKES III 734).

rapuika 'rāābis' < on pernyuka id.

rihma 'rõõr'. kirj rihma, riihma, sm rihma, rps rihm, vdj rihma, e rihm, lv rīm, rīmõz. Arvatavasti kalti laen; vd. ld riisimas, lt rissamais (SKES III 782). Mõned uurijad (Setälä) on sõna rihma pidanud ka indoeuraani laenuks; vd. mind raimi 'peenike nõõr' (IKBL 156).

ruoda 'luu', ruovakaš, rūvakaš 'luuke'
Vd. kirj ruota, sm ruoto, vdj rōto, e rood, roots. Võimalik germaani laen (SKES IV 874).

ribak 'kalamees' < on prōdāk id.

ribarov 'kalapüür' < on prōdōrov id.

rüžā 'rüsa'. kirj rüšā, -š-, -ž-, -ž-, m
ryšā, vdj rüšā, e rüsa, lv reza.
 Ilmselt skandinaavia laen; vd.
 rts ryssa, nr murd. russa
 (SKES IV 901).

sāčka, ratkaše 'naho' < vñ carok id.

xl'üüset 'xlised'. Vasteid lms kultes;
 vd. kirj šeliš, -ž, xlüz, -ll-, šel-
liis 'võrgu või nooda xlis', kirj
xlgu 'xlg, hari, ahjupalne, kala-
 püügi vahendi plalisköör', m murd.
xlys 'xlja - või plaliskihm', vps
xlguš 'xlis' (SKES IV 996).

s'etka 'võru' < vñ etka id.

s'ebi 'tiib, uim'. Lääneemere nime nõha.
 Oh võimalik, et algkeiju oli *tei-
 alguline. vd. m xipi 'xlg, uim,
 nooda tiib', vdj xipi 'tiib', e tiib,
 lv tiibš. Täheendus on varieerunud
 (SKES IV 1016).

s'iga 'nig'. Läänemeresoome sõna; nd.
 kirj nigu, m nika, vps ng, vdj
sika, niga, e nig, lv nā,
ngs > suand; nd. mur nir,
 mts siker, its, nr ni. Võimalikud
 laenud lms kulltest or m aur >
 KS nig ja e või lv > lt ng (SKES IV 1013).

s'ima '(lõnge)käär'. m nima, vps nm,
im. Skandinaavia laen; nd.
 mur nimi, t, nr nime. Eriret
 ka lapi keeles: nima, ni'mā
 (SKES IV 1015).

spih'inga 'spinning' < m спи́ннинг id.
 ingl > m.

udak 'koha' < m у́дак id.

salakko 'noakala, kitsusäinas'. Lääne-
 meresoome sõna; nd. kirj salakka,
 m salakka, vps salag, e sa-
lakas, lv salāi, salā'ks.
 kirj või vps > m murt. salara,
 lv > lt salaka (SKES IV 953).

šidua 'kududa, iduda'. Läähemere soome-volga sõna. Vasteid lms ja volga keeltes; vd. kirj. šituo, šidua 'iduda', sm šitua, rps šidoda 'iduda, kududa võru', vdj šitua 'iduda', e šiduda, lv šidds / mde šodoms / moli šodoms / ?mr šāšāk^xš (SKES IV 1047).

šormi 'šorm; endine võrgu määst'. Genuiinne sõna. Vasteid esineb peale lms keelte ka lapi ja mordva keeltes. Vd. kirj. šormi, š-, sm šormi, rps šorm, vdj šermi, e šorm, lv šorm, epl šorm / mad šur (SKES IV 1080).

šārgi 'šārg'. Genuiinne sõna. Samatähenduslikke vasteid esineb lms ja volga keeltes. Samal kujul esineb sõna šārgi ka teistes karjala murrites; rps šārg, lv šārg (Nk 59); sm šārki, vdj šār^{tsi}, e šārg / mr šeraga / moli šārgā / mde šerige (SKES IV 1171).

šättä 'vihmaun'. Läänemeresoome sõna; vd.
 kirj šättä, sm šättä 'sõst', õnge-
 un', lp špte, sochte, septe (SKES IV 1174).

šabri 'lõpusel' < on maapre id.

tavottua 'püüda'. Läänemeresoome sõna;
 vd. kirj tavata, sm tavata, vps
tabata, e tabada, lv ta'oss
 'arvata' (SKES IV 1249).

tutukat 'ujukid'. kirj tutu 'lutt, tokust sarv,
 võrgu käba', kirj dudu 'laps lutt',
 vps tut 'võrgu käba' (SKES V 1436).

tūra 'tuur'. Samatähenduslikke vasteid
 lms keeltes; sm tuura, e tuur.
 Putanx kalle laenuks; vd. dūra
 id., dūra 'raudvang', durà id., lt
düre, dūris 'jääkiives, kang'
 (SKES V 1441).

t'õrni 'mõrd'. sm tõrni '(töö)järg, kinnitus-
 kõie kurd laeva pollari cimber;
 keire; ngapuder'. Täendus kar-

jala keeles muutunud. sm < its
törn '(töö)jörg, keerd ninnituskõit',
 < ingl turn 'pöörama' (SKES V 1505).

udocka 'õng' < on ygorka id.

uicō 'ujuda' urali sõna; vd. ujā.
ujā, lv voigā / mdt ujems / mdt ujams /
 udm ujini / KS uini / mas ujam, vijam /
 ung úszni, úszik (SKES V 1519).

upottaja 'uputaja, raskus', upottua 'upu-
 tada'. Vasteid leidub lms keeles
 ja lapi keeles; vd. upotšu
 'võrgu, nooda raskus', upottoa,
 -ua 'uputada, vajutada', sm upota,
 vdj upotta, e uputada. Ebatõenä-
 rase on päritolu germaani kee-
 lest (SKES V 1544).

vaba 'õngerito, rito', õngeraba id. läh-
 nemereome sõna; vd. sm vapa,
 e vaba, lv vaba (SKES V 1647).

vanhe 'vits, midagi ümbritsev puust rõh-

gas', kirj vaneh, sm vanne, rps
vandeh, -ez. Tegemist võib olla
germaani laenuga; nd. < germ
*wandiz, mis oleks oletatavasti ke-
ju jätkava arvestatava vormi
*wanduz (> gt wandus 'peksukepp',
rits', mnr vondr id., nr vond 'pe-
nike kepp, puutükk jms.') kõvalvor-
miks. Teine võimalus - sõna on lms
päritolu, lpt vuotta 'kingapael, sää-
ris'. Sellisel juhul läheb sõna ta-
gani kujule *vandek, mis uldab
algkujule *vandei. Kolmanda kle-
tuse kohaselt lms vanne, vandeh
vasteks oleks udm rudž, ruž 'kõ-
rer puu, kaas, viulikeel' / KS rudž^x
'vibu', mis häälikuliselt on võima-
lik, kuid vaevalt tõenäoline (SKES
V 1639).

vene, veneh 'paat, vene'. Geneiline sõna.
Vasteid pole lms keelte ka vol-
ga keeltes; sm vene / md M véhes /

^x, рык (глас ступеней) (КЗСК 9 69).

modE ventš (JKBL 60).

vezi 'vexi'. Uurali sõna. Lähneb uurali
algkeele tüvest *βete. Vrd. om vexi,
e vexi / mns iit', βet', βit' / k5 va / udm
vu, vi / mr βet / kam bui, bü (MTES₂ 1167).

verko 'võrk'. Sõna peitakse kahtlvalt
vanaas germaani laenuks (SKRK 285).

viirka 'haru, kahvel' < rn buirka id.

väli 'pragu'. Genuinne sõna (SKRK 253).

Kokkuvõtte

Diplomitöös esineb 106 kalapüügi-
jalast sõna, neist 22 ihtüonüümi
ja 15 püügivahendi nimetust.

Päritolu järgi on kalastus-
terminoloogia väga erinev, ulatu-
des urali sõnadest hiliste vene
laenuideni. Rohkesti on genüütsid
sõnu. Urali ajastust pärinevad:
jogi 'jõgi', kara 'kala', luu 'luu', re-
zi 'rex'; rome-ugri sõnad on: jär-
vi 'järvi', kivi 'kivi', kudie 'kudisla',
punoa 'punda'; läänemere rome sõ-
nad on: avando 'aun, ava', hanggo
'hang, haru', rahna 'latikas', ma-
tikka 'luts', s'iga 'sig' jt. Genüüh-
nol sõnad moodustavad roh-
kem kui 1/3 vaadeldavat sõnava-
rast. Nende sõnal esineb rohkesti lau-
sõnu. Viimaste puhul on tehtud pal-
ju ebakindlaid järeldusi. Väitlus
peetakse kaheldavalt indoeuroopa lae-

nudeus sõnu rikma 'nõor' ja õggi 'õng'.
Kõhklusi on tekitanud ka rida balti
laenu: karija 'kari, parv', rikma 'nõor',
türa 'tuur'. Kindlaasi balti laenuks
loetaks sõna kirves 'kirves'.

Germaani, eralt skandinaavia laenu-
des peetakse sõnu merd, merda 'mõrd',
niegra 'nõel', nuora 'nõor', nuotta 'noet',
rända 'rand', rüza 'rüsa', säma 'nõor';
kaheldavad on karjuši 'karija', karija
'kari, parv', moda 'luu', vasse 'vits',
verno 'võru'.

Kõige rohkem on hilisuid vene lae-
ne. Selle põhjuseks on keelisaare pa-
ratamatu raatus. Harilikult on hal-
nd karjalased kakskeelsed: nad kõ-
nelvad nii karjala kui vene keelt.
Selluga rikutuki vene sõnade massili-
ne laenamine. Vene laenude seas on
nii ihtüonüüme: jaz, žaz 'räinas',
žilčä, žilec 'tiib', žorši 'küsk', karasi
'särg', liš 'latikas', kui ka püügi-
vahendite: bagra 'västar', hevoda 'noet',
astroga 'ahing', peina 'tuur', säčka, rat-
kané 'kahr' ning nende erade nime-

tux: blēnica, blēhnica 'lant', kolča 'rõn-
gas', riirka 'haru, kahvel' jt.

Neu kulist laenatud sõnu on tava-
liselt kohandatud karjala keelele,
selle fonetikaile vastavaks. Näitus on
rõhu laamasti asetatud esimesele sil-
bile (bagra; nd. on daróp), ühesilbi-
listele sõnadele on tihti lisandunud
lõppu vokaal (jaz'i, nd. on ezt; jors-
zi, nd. on epu). Selle nõual võib aga
mürgata, viti noomale inimeste kõ-
nepruugis, venekeelsete nimetuste ka-
rutamist neid oma keelele kohan-
damata.

Register

Karjala keel

A = aunuks murve

L = lüüdi murve

Sui = suistomo murve

Sal = saloni murve

ahven 11, 12, 48
ahvena 11, 31, 48
ahven # 48
astragà 25, 59
avando 38, 48, 70
avando # 48
bagra 26, 48, 71, 72
blehnica 27, 48, 72
blemnica 27, 48, 72
broč 39, 48
bročča 39, 48
bročču 39, 48
gruzira 27, 38, 49
hõida 21, 49
hāgi 10, 32, 49
hango # 49, 70
hango(he) 28, 49

harjus # 50
harjusa 14, 50
harjuš 14, 15, 50
harjušši 14, 50, 71
haudu # 49
haugi # 49
hebokara 9, 50
hišña kara 9, 50, 10
hišnoi kara 9, 50
hodu 10, 11, 13, 50
ikra 19, 50
jaž' 17, 50, 71
jaži 17, 50, 71, 72
jel'ec 17, 50, 71
jel'ča 17, 50, 71
jeä # 51
jiä 39, 51

- jogi 10, 20, 51
 jogi A 51, 70
 jorši 14, 16, 51, 71, 72
 järvi 10, 13, 20, 21, 22, 28, 51, 70
 järvi A 51
 kala 9, 11, 14, 15, 16, 21, 22,
 25, 26, 39, 42, 45, 51, 70
 kala A 51
 karahilikka 23, 52
 karahiekku 52
 karasi 17, 52, 71
 kard' L 52
 karja 9, 52, 71
 karju A 18, 52
 kiskaft 19, 52
 kirves 38, 52, 71
 kirves A 52
 kives A 53
 kivi 38, 53, 70
 kivi A 53
 kivikara 14, 53
 kolča 34, 36, 53, 72
 kolo sui 53
 kolo sal 53
 koru 29, 53
 kopčita 43, 53
 krasnopjorka 12, 53
 kudie 21, 53, 70
 kudu A 53
 kruk 27, 54
 kruka 27, 54
 kūrīča 38, 54
 lahna 54
 lahna 13, 32, 54, 70
 lahnu A 54
 lahn L 54
 lei 13, 54, 71
 liaguika 28, 54
 liha 31, 54
 luizgu 15, 19, 55
 loms' 18, 55
 lū 19, 55
 lum A 55
 löpöi A 55
 löpsöi A 55
 löttö 55
 löttö 28, 55
 lötoi 55
 maido 19, 55
 maido A 55

majih 56
 mal'ka 9, 55
 mat'ikka 13, 56, 70
 merd 30, 31, 35, 56, 71
 merda 29, 56, 71
 moah 56
 muatka 38, 56
 nasara 17, 18, 56
 n'evoda 36, 56, 71
 n'iegra 34, 56, 71
 n'iegrota 33, 56
 n'okata A 57
 n'okka 35, 57
 n'okkia 22, 57
 n'okkie A 57
 n'okku A 57
 noza 14, 58
 nuora 37, 39, 58, 71
 nuolta 36, 37, 38, 58, 71
 okun' 10, 58
 ongevaba 27, 67
 ongi 26, 27, 28, 29, 58, 71
 ongittamā 16, 22, 28, 58
 ongut 27, 58
 ostrogā 25, 59, 71

pagra 37, 59
 pagru A 59
 paprafka 27, 38, 59
 papravuška 38, 59
 peš'ha 38, 59, 71
 pistea A 60
 pistiä 25, 60
 pistiä 60
 pistöä 60
 pistää 60
 pistiä 60
 pratička 12, 60
 pratra 12, 60
 poal'ikka 60
 propka 32, 33, 38, 60
 puol'ikka 60
 puol'ikka 60
 puol'ikki A 60
 puol'ikki A 60
 punoa 30, 61, 70
 punna A 61
 punno A 61
 puzuri 19, 61
 pūdis 33, 38, 61
 rāgo 28, 61

rago A 61

rako A 61

rānda 21, 62, 71

rāpuika 19, 62

rihma 27, 33, 62, 71

rihma 62

rihma 62

ruoda 19, 62, 71

ruota 62

ruovakaš 11, 62

ruvakaš 16, 62

riivan 23, 62

riivanov 23, 62

rišā A 63

rišā A 63

rižā 37, 38, 63, 71

rižā A 63

salakka A 64

sāčka 36, 63, 71

satkanē 36, 63, 71

klgā A 63

klū'knt 32, 63

klūz 63

klūz 63

sitka 31, 36, 63

sidua A 65

s'ebi 19, 34, 35, 39, 63

siga 18, 64, 70

siigu A 63

s'ima 27, 28, 64, 71

situo A 65

sormi 65

spih'inga 64

sudak 18, 64

šarakko 15, 16, 64

šellūš 63

šeliš' 63

šeliž 63

šidua 33, 38, 39, 65

šiga 63

šormi 32, 65

šormi A 65

šārgi 12, 28, 31, 65

šāttā 22, 28, 66

šāttā A 66

žabri 66

šavata A 66

šavottua 12, 21, 22, 26, 34,

36, 37, 72, 66

šutu 66

tutumat 32, 33, 36
 tūra 38, 66, 71
 t'õrri, t'õrriõ 30, 66
 udočka 26, 67
 uicõ 67
 uija A 67
 upottaja 38, 67
 upottõa A 67
 upottua 67
 upottua A 67

vaba 27, 67
 vanne 30, 34, 35, 36, 67, 71
 vanneh A 68
 vapa A 67
 veie 25, 27, 68
 ven'eh 27, 32, 68
 verko 12, 21, 31, 33, 69, 71
 veri 20, 21, 69, 70
 vironka 69, 72
 väli 28, 69

Soome keel

ahvena 78
 avanti 78
 hanko 79
 karjus 50
 hauki 79
 hauta 79
 joki 51
 järvi 51
 jää 51
 kala 52
 kalaniukka 52
 karja 52

kiives 52
 kiivi 53
 kola 53
 kolu 53
 kolut 53
 kutea 53
 lakka 54
 liha 54
 luu 55
 lötty 55
 made 56
 maiti 55

maito 55

matikka 56

merta 56

neula 56

neulaa 56

niekkoa 56

nokka 57

nokkia 57

nuora 58

nuotta 58

nyöri 58

onki 58

onkia 58

pakka murt. 59

paula 59

pistää 60

punoa 61

rano 61

ranta 62

rihma 62

ruoto 62

rypä 63

ryys murt. 63

sika 64

sima 64

siipi 63

salakka 64

sitoa 65

normi 65

särki 65

sättä 66

tavata 66

tuura 66

törni 66

upota 67

vanne 68

vapa 67

vene 68

vexi 69

Vepsa keul

ahri 48

ahven 48

dä 51

d'ögi 51

hang 49	negur 56
haud 49	nēgur 56
hāud 49	nigrata 56
hang 49	n'ek 57
ha'idūz 50	nōū 57
ha'igūz 50	n'ekta 57
ja 51	n'okeita 57
jogi 51	nor 58
jā 51	net 58
jā'if 51	ogg 58
jā'iv 51	oggitada 58
jārv 51	pagur 59
karan'ik 52	palik 60
kervez 52	pištā 60
kirvez 52	puoda 61
kuododa 54	rihm 62
mūriti 54	sarag 64
no'pei 55	rel'gus 63
ru 55	hidoda 65
rū 55	seg 64
lōpshā'ne 55	šm 64
l'oitsoi 55	šim 64
madeh 56	no'īm 65
maid 55	sā'ig 65
merd 56	tabata 66

tut 66

vander 68

vander 68

Vadja keel

ahvakko 48

ahven 48

ajko 50

aut'i 49

au, tsi 49

avanto 48

avato 48

je, tsi 51

je, tsi 51

jaari 51

jä 51

kaura 52

karja 52

kuti - 54

lahna 54

liha 54

lū 55

mal 56

maito 55

merta 56

nigra 57

nokka 57

pagra 59

pissä 60

poalikka 60

puha 61

puha 61

rako 61

ranta 62

rihma 62

rōto 62

riisä 63

siga 64

hka 63

hpi 63

kitoa 65

hermi 65

šär, tsi 65

törrer 52

tivi 53

upotta 67

en, tsi 58

en, tsia 58

Eesti keel

ahven 48

ahvenas 48

ahve 48

avandus 48

awang 48

hang 50

hand 49

hang 49

jõgi 51

jõrv 51

jää 51

kala 52

kari 52

kuves 52

kiwes 52

kudeda 54

kuurits murd. 54

lahn 54

lahnas 54

luu 55

mörd 56

hazar 56

hokata 57

hokk 57

hokkida 57

hoo 58

hõel 57

hõeluda 57

paal 59

pista 60

pragu 61

puuda 61

ragu 61

ränd 62

rihm 62

rood 62

roots murd. 62

riisa 63

salakas 64

riduola 65

nig 63
 rōm 65
 sārg 65
 tabada 66
 tiib 64
 tuur 66

uputada 67
 vaba 67
 vexi 69
 ūng 58
 ūngitseda 58

Liivi keel

ai'G 49
 aŋG 50
 jāra 51
 jē 51
 jo'G 51
 jōra 51
 kalā 52
 kēra 52
 kūddā 54
 leja 54
 lō'nāz 54
 mēda 56
 mēda 56
 mūrda 56
 ne'ggāl(z) 57
 ōda 49

o'unāz 48
 o'unāz 48
 ovāt 48
 pi'stā 60
 pi'stā 60
 rānda 62
 rēm 62
 rē'māz 62
 reza 63
 rēG 64
 rēgāz 64
 salāk 64
 salākāz 64
 xiddā 65
 xōm 65
 zārg 65

ta'bb's 66

ti'bb's 64

ro'ig's 67

vaba 67

Lapi keel

L = luulaja murre

N = norralapi murre

R = roosilapi murre

V = vepski murre

ballan L 60

ha'igo N 50

laun R 49

haute R 49

ja'w're N 51

je'je V 51

ka'tet L 54

kerwes R 52

kuur 52

kuollē 52

kwöli'e 52

? liikke 55

pāllan L 60

pātnēt L 61

rāhka L 61

septe 66

septi 66

xima 64

xi'mā 64

xek'te 66

xor'ima L 65

rūsken, -uj, -i'w L 48

ruotta L 68

Mordva keeled

E = erämordva keel

ej 51

M = mokšamordva keel

ej' 51

er'ké E 51

ev 51

jer'ké M 51

jav M 51

k'w E 53

k'ov E 53

porams 61

rodams E 65

rodams M 65

nov 65

se'ge E 65

sá'gá' M 65

ujems E 67

ujams M 67

v'hes' M 68

v'ents' E 69

Mari keel

Bat 69

i' 51

jer 51

jär 51

kü' 53

lu 55

lu⁴ 55

ongō 58

ongō 58

pištem 60

piške·m 60

pš'ite·m 60

pš·nem 61

pišini 61

šereng 65

šabak^x 65

Komi keel

S = k'ujakomi

kol'as S 53

mul'mini 54

li 55
 pinni 56
 nig 563
 uini 567

ra 569
 rugir 58
 nudž 68

Udmurdi keel

d'e 51
 je 51
 jo" 51
 no 53
 li' 55
 li 55

nudž 68
 nug 58
 nuž 68
 nu 69
 vii 69
 wjen? 67

Handi keel

xoi- 54
 xui- 54
 xut' 52
 koi- 54
 k'u'l' 52

kox 53
 kox- 57
 no'k' 57
 pun'ts- 61

Mansi keel

Bot 69

Bot 69

кii 53

li 55

l'āŋ 51

nāxw 57

nēkw-57

ujam 67

vujam 67

iit' 69

Ungari keel

ág 59

for 61

hal 52

j'g 51

jo 51

nd 53

úszik 67

úszki 67

you 51

kamaski keel

ki 53

vii 69

kii 69

Vene keel

багор 48, 72

бісна 48

бродуц 49

вилка 69

гарнец тигд. 50

грузила 49

жабры 66

шкра 50

шлеу 50

ѣри 51, 72

- карась 52
 киви тунд. 53
 кишка 52
 кольцо 53
 контить 53
 копчение 53
 красноперка 53
 крок 54
 крока 54
 курица тунд. 54
 лещ 54
 лосось 55
 лузга тунд. 55
 лягушка 54
 малёк 55
 матка 56
 матня 56
 невод 56
 нора 58
 окунь 58
 острога 59
 пёскарь 18
 пещня 59
 плотва 60
 плотика 60
 помлавка 59
 пробока 61
 пудовый тунд. 61
 пузоурь 61
 рогобак 62
 рогоболов 62
 ряпушка 62
 салага тунд. 64
 солонк 63
 сетка 63
 сир тунд. 63
 судак 64
 спинник 64
 удочка 67
 хариус 50
 хищники рогоа 50
 ходовая рогоа 50
 эзъ 50, 72

Muinasindia keel

raimi 62

Kadina keel

uncus 59

Sanskriti keel

agha - 59

Muinasgermaani keel

karzus 50

wandiz 68

stranda 62

Sooti keel

nēpla 57

wandus 68

Muinarootsi keel

nicker 63

möre 58

Muinasnorra keel

hkr 63

vondr 68

hmi 64

Islandi keel

hnokki 57

Norra keel

merd 56

hik 63

russa murd. 63

mör murd. 58

sime 64

vond 68

Rootsi keel

mjärde 56

hik 63

mook 57

mör murd. 58

not 58

strand 62

rysga 63

törn 67

Taani keel

sime 64

Inglise keel

turn 67

Leedu keel

durà 66

diura 66

dūra 66

niŗvis 52

pragà 61

riŗimas 62

spragà 61

Lāti keel

ciŗvis 52

diŗe 66

diŗis 66

riŗamais 62

salaka 67

ŗŗ 63

ŗŗaga 61

Kasutatud kirjandus ja
lühendid

Eesti kalapäigiristad. Koostanud A. Kuts.
Tallinn, 1976.

IKBL = J. Kalima, Itämerensuomalaisten
kielten balttilaiset lainasanat.
Helsinki, 1936.

KKS = Karjalan kielen sanakirja. Ensim-
mäinen osa. A-J. Helsinki, 1968.

J. Kodolányi suor., Euraasian pohjoiset
pyyntikulttuurit. „Suomalais-ug-
rilaiset“. Toimittanut P. Hajdu.
Pekusamäki, 1975.

Viden viljaa. „kalvalaseuran vuosikir-
ja“ 1976, nr. 56.

MTES₂ = A magyar nyelv történeti etimológiái
szótára I-III. Budapest, 1967-76.

Nyk = J. Sebestyén, Az uráli nyelvek régi halmeves. Nyelvtudományi közlemények XLIX. Budapest, 1935.

X. Riikoja, Eesti NSV kaalad. Tartu, 1950.

G. Rännk, Peipri kalastusist. Tartu, 1934.

U. T. Sirelius, Suomen kansanomaista kulttuuria I. Helsinki, 1919.

SKES I = Y. X. Toivonen, Suomen kielen etymologinen sanakirja I. Helsinki, 1955.

SKES II = E. Itkonen, A. J. Joki, Y. X. Toivonen, Suomen kielen etymologinen sanakirja II. Helsinki, 1958.

SKES III = A. J. Joki, E. Itkonen, Suomen kielen etymologinen sanakirja III. Helsinki, 1962.

SKES IV = E. Itkonen, A. J. Joki, Suomen kielen etymologinen sanakirja IV. Helsinki, 1969.

SKES V = E. Jhonen, A. J. Joki, R. Peltola, Suomen kielen etymologinen sanakirja V. Helsinki, 1975.

SKRK = L. Hakulinen, Suomen kielen rakenne ja kehitys. kolmas, korjattu ja lisätty painos. Helsinki, 1968.

SS = J. Kalima, Slaavilaisperäisen sanastomme. Tutkimus itämeren-suomalaisien kielten slaavilaisperäisistä lainasanoista. Helsinki, 1952.

Th = W. Thomsen, Über den Einfluss der germanischen Sprachen auf die finnisch-lappische. Eine sprachgeschichtliche Untersuchung. Halle, 1870.

VES = P. Arumaa, B. Praxdin, J. V. Veski, Vene-esti sõnaraamat. Tallinn, 1975.

J. Vuorela, Der böse Blick im Lichte der fin-
nischen Überlieferung. FFC VOL 87₂
№ 201. Helsinki, 1967.

Wied. = F. J. Wiedemann, Eesti - saana sõ-
naraamat. Tallinn, 1973.

Даль = В. Даль, Толковый словарь рус-
ского великорусского языка I-IV.
Москва, 1955.

КЭСЛЯ = Э. И. Тучков, В. И. Лыткин, крат-
кий этимологический словарь
коми языка. Москва, 1970.

В. Д. Рябов, Пухвинский говор карельс-
кого языка. Ленинград, 1977.

N. D. Rjagožev käänkirjalised materjalid
NSVh TA kirjakeele osakonna KKAJ-i.

Kelte lühendid

e = eesti

germ = germaani

gt = gosti

had = handi

isl = islandi

k = kemi

kam = kamassi

kry = karjala

kryt = aunuks

kryt = lüüdi

krytal = talmi

krytui = kuistamo

KS = kirjakomi

lad = ladina

ld = ludu

lms = läänemere soome

lp = lapi

lpL = luulaja

lpN = norralapi

lpK = rootsilapi

lpV = vepsni

lt = läti

lv = liivi

md = mordva

mdE = ersamordva

mdM = mokšamordva

mind = muikasindia

mnr = muikashova

mas = maaxi

mr = mari

mrts = muikasrootsi

nr = norra

rts = rootsi

sam = samojeedi

sanskri = sanskriti

skand = skandinaavia

sus = sausa

sm = soome

t = taani

udm = udmurdi

ung = ungari

vdj = vadja

vk = veae

vps = vepsa

Рыболовственная лексика в Боксито-
горском диалекте карельского

языка
Резюме

Данная дипломная работа рассматривает рыболовную лексику карелов Бокситогорского района Ленинградской области.

Рыболовство - это первобытный способ добывания средств к существованию уральских народов в прошлом. Языки, а также археологические раскопки показывают, какую роль играло рыболовство во все времена. Карельская АССР и Ленинградская область богаты озерами и реками, поэтому у карел уже в далёком прошлом сложились твёрдые традиции рыболовства. Это подтверждается и рыболовной лексикой. Всё-таки надо заметить, что сейчас у карелов Бокситогорского района рыболовство не имеет уже такого важного значения как в прошлом. Причиной этой

тенденции, вероятно, является уменьшение количества рыбы в местных озерах и увеличение значения земледелия.

Материалы для работы собраны на экскурсиях в карельские села Бокситогорского района летом 1976-го года и зимой и летом 1977-го года. Кроме того использованы некоторые исследования о лексике рыболовства: J. Kodolanki финиог "Emlaasian pohjoiset ruuntemulttiinit", Ч.Т. Kivilius "Muuten kansanomaista kulttiinitia", а для выяснения этимологии слов использован "Muuten kielen etymologinen sanakirja".

Дипломная работа состоит из пяти глав. Первые четыре главы имеют описательный характер. В первой главе даётся обзор о рыбах, живущие в местных озерах. Вторая глава - рыболовство - разделена на следующие подглавы: места лова, времена лова, рыбаки и орудия лова. Третья глава о способах сохранения рыбы. В четвертой главе рассматриваются некоторые верования, связанные с рыболовством. В пятой

таке даёта этымалогія лексікі рэ-
боловства.

По происхождению рэболовствен-
ная лексика очень разнообразна:
от собственно уральских слов до позд-
них русских заимствований. Многие
слова имеют соответствия в финно-
угорских и самодских языках. некото-
рые слова имеют соответствия только
в прибалтийско-финских языках.
Имеется и балтийские, германские
и славянские заимствования. Надо за-
метить, что большую часть составляют
поздние русские заимствования. При-
чиной является нахождение малень-
кой группы карелов в окружении
русских поселений. карелы поэтому
и обычно двуязычные, говорят по-руж-
ски и по-карельски. Тем и объясняет-
ся большое количество русских заимст-
вованных.

Заимствованные слова изменялись
по правилам карельской фонетики.
Ударение слов, например, переноси-
лось на первый слог, и односло-
вно.

ных словах часто присоединяется
конечный гласный звук и.т.д. Можно
замечать, что молодые карелы час-
то употребляют русские слова без
соответствующих изменений.

Sisukord

	lk.
Eesõna	2
Sisjuhatus	5
I. Kalad	9
II. Kalapiiük	20
1. Püügipaigad	20
2. Püügiajad	22
3. Kalamees	23
4. Püügivahendid	27
III. Kalade säilitamise viisid	42
IV. Kalapiiügiga seotud uskumusi	44
V. Etimoloogiline sõnavara	48
Kokkuvõte	70
Register	73
Kaarditud kirjandus ja liited	91
Kulte liited	95
Рыболовственная лексика в Бокситогорском диалекте карельского языка	97

Рыболов
P. Palmes